दृष्ट्वा दुर्य्योधनं हृष्टाः पाञ्चाला युद्धनन्दिनः । दध्मुः शङ्खान् महारावान् भेर्य्यश्च मधुरस्वनाः ।
ततः प्रहृष्टां तां सेनामभिवीक्ष्याथ पाण्डवाः । बभूवुर्हृष्टमनसो वासुदेवश्च वीर्य्यवान ।
ततो हर्षं समागम्य वासुदेवधनञ्जयौ । दध्मतुः पुरुषव्याघ्रौ दिव्यौ शङ्खौ रथे स्थितौ ।
पाञ्चजन्यस्य निर्घोषं देवदत्तस्य चोभयोः । श्रुत्वा तु निनदं योधाः शकृन्मूत्रं प्रसुस्रुवुः ।
यथा सिंहस्य नदतः स्वनं श्रुत्वेतरे मृगाः । त्रसेयुर्न्निनदं श्रुत्वा तथाऽसीदत तद्बलं । २०
उदतिष्ठद्रजो भीमं न प्राज्ञायत किञ्चन । अस्तं गत इवादित्यः सैन्येन सहसा वृतः ।
ववर्ष तत्र पर्ज्जन्यो मांसशोणितवृष्टिमान् । दिक्षु सर्व्वाणि सैन्यानि तदद्भुतमिवाभवत् ।
वायुस्ततः प्रादुरभूत् नीचैः शर्करकर्षणः । विनिघ्नंस्तान्यनीकानि शतशोऽथ सहस्रशः ।
उभे सैन्ये च राजेन्द्र युद्धाय मुदिते भृशं । कुरुक्षेत्रे स्थिते यत्ते सागरक्षुभितोपमे ।
तयोस्तु सेनयोरासीदद्भुतः स तु सङ्गमः । युगान्ते समनुप्राप्ते द्वयोः सागरयोरिव । २५
शून्याऽसीत् पृथिवी सर्व्वा बालवृद्धावशेषिता । तेन सेनासमूहेन समानीतेन कौरवैः ।
ततस्ते समयं चक्रुः कुरुपाण्डवसोमकाः । धर्म्मान् संस्थापयामासुर्युद्धानां भरतर्षभ ।
निवृत्ते विहिते युद्धे स्यात् प्रीतिर्नः परस्परं । यथापरं यथायोगं न च स्याच्छलनं पुनः ।
वाचा युद्धे प्रवृत्तानां वाचैव प्रतियोधनं । निष्क्रान्ताः पृतनामध्यान्न हन्तव्याः कदाचन ।
रथी च रथिना योध्यो गजेन गजधूर्गतः । अश्वेनाश्वी पदातिश्च पादातेनैव भारत । ३०
यथायोग्यं यथाकामं यथोत्साहं यथाबलं । समाभाष्य प्रहर्त्तव्यं न विश्वस्ते न विह्वले ।
एकेन सह संयुक्तः प्रपन्नो विमुखस्तथा । क्षीणशस्त्रो विवर्म्मा च न हन्तव्यः कदाचन ।
न सूतेषु न धुर्य्येषु न च शस्त्रोपजीविषु । न भेरीशङ्खवादेषु प्रहर्त्तव्यं कथञ्चन ।
एवञ्च समयं कृत्वा कुरुपाण्डवसोमकाः । विस्मयं परमं जग्मुः प्रेक्षमाणाः परस्परं ।
निर्व्विश्य च महात्मानस्ततस्ते पुरुषर्षभाः । हृष्टरूपाः सुमनसो बभूवुः सहसैनिकाः । ३५
इति श्रीमहाभारते भीष्मपर्व्वणि जम्बूखण्डविनिर्म्माणपर्व्वणि सैन्यनिर्य्याणं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥
॥ वैशम्पायन उवाच ॥ ततः पूर्व्वापरे सैन्ये समीक्ष्य भगवानृषिः । सर्व्ववेदविदां श्रेष्ठो व्यासः सत्यवतीसुतः ।
मरिष्यति रणे घोरे भरतानां पितामहः । प्रत्यक्षदर्शी भगवान् भूतभव्यभविष्यवित् ।
वैचित्रवीर्य्यं राजानं स रहस्यब्रवीदिदं । शोचन्तमार्त्तं ध्यायन्तं पुत्राणामनयं तदा ।
॥ व्यास उवाच ॥ राजन्परीतकालास्ते पुत्राश्चान्ये च पार्थिवाः । ते हिंसन्तीव सङ्ग्रामे समासाद्येतरेतरं ।
तेषु कालपरीतेषु विनश्यत्स्वेव भारत । कालपर्य्यायमाज्ञाय मास्म शोके मनः कृथाः । ४०
यदि चेच्छसि सङ्ग्रामे द्रष्टुमेतान्विशाम्पते । चक्षुर्ददामि ते पुत्र युद्धं तत्र निशामय ।
॥ धृतराष्ट्र उवाच ॥ न रोचये ज्ञातिवधं द्रष्टुं ब्रह्मर्षिसत्तम । युद्धमेतत्त्वशेषेण शृणुयां तव तेजसा ।
॥ वैशम्पायन उवाच ॥ एतस्मिन्नेच्छति द्रष्टुं सङ्ग्रामं श्रोतुमिच्छति । वराणामीश्वरो दाता सञ्जयाय वरं ददौ ।
एष ते सञ्जयो राजन् युद्धमेतद्दर्शिष्यति । प्रकाशं वाऽप्रकाशं वा दिवा वा यदि वा निशि ।